

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

	Факультет міжнародних відносин, політології та соціології Кафедра політології

ВИБОРИ ТА ВИБОРЧІ СИСТЕМИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ СИЛАБУС

Ступінь вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма:	052 «Політологія»
Обсяг	Кількість кредитів: 4 (120 годин)
Мова викладання:	українська
Рік навчання:	3 (третій)
Семестр:	5 (п'ятий)
Дні, час, місце	За розкладом занять: Платформа Zoom, підключитися: https://us05web.zoom.us/j/3973779942?pwd=S3IwbE85MEdCK3JoOFlnb1NydIVxZz09 Ідентифікатор конференції: 397 377 9942 Код доступу: 262976
Викладач	Узун Юлія Вадимівна - д. політ. н., професор кафедри політології
Контактний телефон	067 481 73 16
E-mail	uzun.ulia76@gmail.com
Кафедра	політології
Консультації	За розкладом консультацій викладачів кафедри; У дні проведення практичних, лекційних занять; Онлайн-консультації. Платформа zoom.
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Місце дисципліни в освітній програмі: Дисципліна включена до переліку вибірових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для <i>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія»</i>. Пререквізити: Світова політика Нового та Новітнього часу; Теорія та практики конституціоналізму: порівняльний аналіз; Теорія політичних партій та партійних систем. Постреквізити: Державне управління та місцеве самоврядування; Взаємодія з органами державної влади.
Предмет вивчення дисципліни: актуальні питання застосування виборчих систем та тактик виборчої інженерії, що забезпечують легітимність виборчих інститутів та широку репрезентативність представницьких інститутів в політичній системі.
Мета: опанування здобувачами вищої освіти сутності організації демократичних виборів шляхом вивчення типів виборчих систем та особливостей виборчої інженерії, які демонструють світовий досвід забезпечення ефективною репрезентативністю представницьких інститутів в сучасних політичних системах..

Завдання дисципліни: 1) формування у здобувачів вищої освіти здатності до аналізу особливостей формування представницьких систем в історії та сучасності; 2) формування знань про особливості формування та розвитку виборчого права; 3) формування знань про міжнародні стандарти забезпечення демократичності та відкритості виборчого процесу; 4) формування здатності до аналізу типу виборчої системи та політичних наслідків її використання під час національних та місцевих виборів; 5) формування здатності до експертної аналітики щодо прогнозування можливих результатів виборів внаслідок застосування прихованих тактик виборчої інженерії.

Очікувані результати: РН01. Розуміти актуальні питання розвитку виборчого права та виборчих систем; РН03. Вміти критично мислити з метою об'єктивного аналізу ефективності виборчої системи як основи забезпечення демократичного процесу та легітимації влади; РН04. Мати навички професійної комунікації в питаннях розвитку політики реалізації демократичних стандартів виборчого права, виборчих технологій та виборчої інженерії; РН06. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності; РН07. Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку політики реалізації демократичних стандартів виборчого права; РН08. Вміти використовувати базовий категоріально-понятійний та аналітично-дослідницький апарат псефології. РН10. Вміти описувати, пояснювати процеси організації виборчого процесу, реалізації виборчого права, аналізу та узагальнення виборчих технологій та виборчої інженерії у різних історичних контекстах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен :

знати: предметну область застосування теорії виборчих систем, практики застосування виборчого права та виборчих технологій; історичні особливості розвитку виборчих прав, виборчих систем та технологій як основи забезпечення демократичного процесу та легітимації влади; національні та міжнародні стандарти реалізації прав і свобод, в тому числі – виборчого права та права участі в реалізації влади та управління; категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат в сфері організації виборчого процесу, реалізації виборчого права, аналізу та узагальнення виборчих технологій та виборчої інженерії; методики застосування інструментарію нормативної та емпіричної теорії в сфері виборчого права, порівняльної та прикладної політології, а також методи аналізу, узагальнення, типологізації виборчих систем та виборчих технологій; техніки описання й оцінювання виборчих процесів в різних історичних контекстах; основи виборчої інженерії, засоби програмування та прогнозування результатів виборів; виборче законодавство України; предметну область взаємодії політичних акторів та інститутів в процесах організації виборчих систем та забезпечення міжнародних стандартів спостереження за виборами; стандарти реалізації виборчого права, демократичного урядування та значення виборчих процесів для забезпечення легітимного правління.

вміти: застосовувати знання теоретико-методологічних основ політологічного аналізу в процесі порівняння виборчих систем; описувати, пояснювати виборчі процеси та явища у політико-правових системах; застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, зокрема в процесі компаративного аналізу розвитку та функціонування виборчих систем; використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки; розв'язувати практичні проблеми у сфері реалізації виборчого права, організації виборчого процесу із застосуванням знань виборчої інженерії; аналізувати складові виборчої системи, взаємодію політичних акторів та інститутів, влади та урядування, електоральну поведінку; характеризувати політику на місцевому, національному, європейському рівнях в контексті аналізу практик застосування міжнародних виборчих стандартів, забезпечення представництва; визначати ситуації порушення виборчих прав та прав на ефективне політичне представництво; застосовувати знання з метою забезпечення ефективності системи представництва; користуватися інституційними механізмами та процедурами, передбаченими в різних виборчих системах.

ОПИС КУРСУ

Форми навчання:	1) лекційні заняття (20 год.); 2) практичні заняття (20 год.); 3) організована самостійна робота студентів (80 годин). Самостійна робота включає: [1] – підготовку до практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу; [3] – самостійне опрацювання літератури та джерел; підготовка конспекту за питаннями самостійної роботи; [4] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (підготовка доповіді; реферату; презентації). 4) індивідуальні консультації.
Методи навчання	1) словесний та наочний (публічні доповіді та демонстрація презентацій); 2) практичний (виконання практичних завдань; робота із веб-сайтами організацій; підготовка і здійснення доповідей перед аудиторією; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; тестові вправи); 3) інтерактивний (колективне та індивідуальне опрацювання завдань під час лекційних, практичних занять з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація ІНДЗ та інших результатів сам. роботи).

Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1: Історична та теоретико-методологічна основа розвитку виборчих систем

Тема 1. Еволюція виборчого права та представницьких систем. Ідеї республіканізму, демократії, громадянства, народного правління: історія формування. Представництво: зв'язок з санкціонуванням політичного авторитету та легітимацією влади. Виборчі процедури в історії розвитку представницьких інститутів. Перші виборчі цензи. Історія розвитку загального виборчого права. Поняття виборчого права в сучасній конституційно-правовій доктрині. Джерела та принципи виборчого права. Сучасні виборчі цензи.

Тема 2. Інститут виборів. Міжнародна стандартизація виборчих норм. Інституціоналізація виборів. Нормативно-правове закріплення та національні гарантії реалізації виборчого права. Стандартизація інституту виборів як універсального засобу легітимації влади. Стандарти ООН щодо забезпечення демократичного характеру виборів. Рада Європи: стандарти та документи в сфері забезпечення виборів. Виборчі стандарти в ЄС. Міжнародне спостереження за виборами. Роль та права міжнародних спостерігачів.

Тема 3. Виборчий процес. Виборчий. Стадії виборчого процесу: порядок, значення, зміст. Повторні та недійсні вибори. Правила агітаційних кампаній. Правила фінансування. Стандарти GRECO. Особливості виборчого процесу в країнах Європи та в Україні. Правопорушення під час виборчого процесу.

Тема 4. Виборчі системи. Поняття «виборчої системи». Елементи виборчої системи: формула, розмір округу, бар'єр, структура виборчого бюлетеня. Різновиди виборчих систем, переваги та недоліки. Розрахункові моделі та деформації артикуляції політичних інтересів. Явка та репрезентативність підсумків голосування. Електоральний абсентеїзм. Консенсуальність норм виборчого процесу як принцип раціоналізації політичної системи. Раціональність виборчого процесу як засіб досягнення поліархічності влади.

Тема 5. Виборча інженерія. Виборчі бар'єри та позитивна дискримінація. Роль прохідного бар'єра в технології пропорційного розподілу мандатів. Технології підвищеного та «плаваючого» бар'єра. Виборча формула. Виборчий метр (коефіцієнт або квота): методи визначення. Правила вторинного розподілу мандатів. Методи розрахунку квоти. Парадокси голосування в теорії виборів. Технології розподілу представницьких мандатів. Технології преференційного встановлення результатів виборів. Псефологія: історія розвитку, досягнення. Прогностична складова виборчої інженерії.

Тема 6. Електоральна географія та конструювання територіальної організації виборів. Електоральна географія: теоретико-методологічні основи розвитку. Територіальна організація

виборів: оптимізація ресурсів з проведення голосування та підрахунку голосів. Межі та розміри виборчого округу, засоби мінімізації втрати голосів виборців. Забезпечення рівності виборчих прав громадян. Вплив територіальної організації виборів на результати голосування. Массачусетська технологія. Джеррімендеринг в регіонах компактного проживання етнонаціональних меншин: практики та заборони. Засоби запобігання політизації процесу формування виборчих округів. Способи боротьби з джеррімендерингом: рекомендації Венеційської Комісії.

Змістовний модуль 2: Практичне застосування теорії виборчих систем

Тема 7. Парламентські вибори. Парламентські вибори в Україні: історія трансформації виборчих систем. Виборча інженерія при виборах в український парламент. Особливості електоральної географії. Нормативно-правове забезпечення виборів. Активне та пасивне виборче право. Особливості виборчого процесу при виборах народних депутатів ВРУ. Конгрес США: технологічні основи виборчих систем. Виборчий процес. Європейський парламент: історія формування, виборчі правила. Виборчі системи країн Вишеградської четвірки.

Тема 8. Місцеві та регіональні вибори. Місцеві вибори в Україні. Нормативно-правове забезпечення. Активне та пасивне виборче право. Підготовка до проведення виборів. Вибори: депутатів місцевих рад: голів рад: старост в системі місцевого самоврядування. Виборчий процес місцевих виборів в Україні. Заміщення депутатів, позачергові, повторні, проміжні, додаткові та перші місцеві вибори. Місцеві та регіональні вибори в країнах ЄС. Досвід забезпечення виборчих прав етно-національних меншин: ефективні практики консолідацій.

Тема 9. Президентські вибори. Президентські вибори в історії: США (1789), Франція (1848), Німеччина (1919). Сучасні стандарти президентських виборів. Особливості виборів Президента в країнах світу (США, Швейцарії, Боснії та Герцеговини, Лівану, Ірану). Загальні положення виборів Президента України. Виборчий процес під час президентських виборів в Україні. Повторні та позачергові вибори Президента України.

Тема 10. Електоральна поведінка. Передвиборна агітація. Відповідальність. Історія досліджень електоральної поведінки. Типи електоральної поведінки. Передвиборна агітація: дозволи та заборони. Проблеми правового регулювання передвиборчої агітації в Україні. Прихована агітація та пропаганда. Громадянська етика та виборчий процес. Відповідальність учасників виборчих процесів. Врегулювання виборчих спорів.

Перелік основної рекомендованої літератури

1. Афанасьєва М. Виборча інженерія в Україні: монографія. Одеса, Юрид. л-ра. 2014. 433 с.
2. Бондаренко Б., Задоя К., Калмиков Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посібник для членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. – Київ : «АК-Group», 2019. 122 с.
3. Виборча система пропорційна. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2015
4. Виборчий Кодекс. Науково-практичний коментар. Київ: Професіонал. 2020. 800 с.
5. Климкова І. І., Остапенко М.А. Вибори та виборчі системи. Київ: Персонал, 2011. 160 с.
6. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство : монографія; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». К.: Час Друку, 2011. 132 с.
7. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан, перспективи законодавчої реалізації в Україні. Київ: ваїте, 2018. 908 с.
8. Нестерович В.Ф. Виборче право України : підручник. К.: ЛПра- К, 2017. 504 с.
9. Остапець Ю. Партійні та електоральні системи країн Вишеградської четвірки. *Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть*. Ужгород: Ліра, 2016. С. 111–172.
10. Позачергові вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року: Інф.-анал.збір. /ЦВК; М.В. Охендовський (голова).К.:ВАІТЕ, 2016. 990 с.
11. Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспекти: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.

Оцінювання

Навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу здобувачі вищої освіти складають залік.

На залік виносяться вузлові питання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання. Результати навчання оцінюються за 100-бальною системою. За результатами оцінювання змістового модуля здобувачам виставляються бали. Під час викладання лекційного матеріалу лектор може здійснювати контрольні опитування здобувачів. Так, засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе*:

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;
- письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: ЗАЛК.

Критерії оцінювання

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 10

Опитування на занятті, участь в обговоренні проблемних питань	0	Здобувач є лише спостерігачем на практичному занятті; не виступає і не задає питань; дає неправильні відповіді на запитання, демонструє незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; іноді виступає; допускає помилки, відповідаючи на питання; пасивно працює на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і джерел.
	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів; доповідь та демонстрація презентації	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2	Доповідь та презентація самостійними, але актуальність не опрацьована, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація самостійні, оформлення відповідає вимогам із порушеннями, актуальність опрацьована, теоретичний аналіз містить неточності, але здобувач за допомогою викладача виправляється, висновки формальні, але тема цілком розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація самостійні, актуальність теми опрацьована із зазначенням невіршених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, висновки самостійні, але не оригінальні, тема формально розкрита, містить посилання на джерела.
	5	Доповідь та презентація самостійні, актуальність розкрита із зазначенням невіршених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза,

		історико-теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує оригінальний матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні судження, підкріплені доказами; є посилання на джерела.
Контр. робота за модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	10	В контрольній роботі кожного з модулів по 10 запитань: 1 бал за кожен правильну відповідь.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів

Поточний та періодичний контроль										Сума балів	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2					загалом	Залік	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	90		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Контр. робота №1 (10 балів)					Контр. робота №2 (10 балів)							
(2 ІНДЗ *5) =10					(2 ІНДЗ *5) =10					90	10	100

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ.

форми	методи контролю	строки виконання завдань
Підготовка доповіді	Публічна доповідь	Студент виконує передбачену самостійну роботу за кожною темою практичного заняття, формує конспект виконання самостійної роботи, демонструє наявність конспекту з виконаними завданнями на практичних заняттях (поточний контроль). Студент обирає тему ІНДЗ (індивідуального науково-дослідного завдання), актуального для конкретного практичного заняття та готує доповідь та мультимедійну презентацію за цією темою на конкретну дату практичного аудиторного заняття. Студент отримує консультацію викладача.
Підготовка мультимедійної презентації	Аудиторна демонстрація презентації	
Складання реферату	реферат	
Аналіз рекомендованої літератури, формування конспекту виконання самостійної роботи	конспект	

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедайтів та	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання заліку можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за

перескладання	письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана.
Політика щодо академічної доброчесності:	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, згідно Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
Політика щодо відвідування та запізень:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в онлайн формі за графіком, погодженим із викладачем. У разі відсутності здобувача вищої освіти на практичному занятті, він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через усне опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача) або відпрацювати це заняття шляхом написання реферату на тему, погоджену з викладачем. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах.
Мобільні пристрої	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
Поведінка в аудиторії:	Здобувачі беруть активну участь у заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.